

Ks. Kamil Kęsik

Wieluńskie Towarzystwo Naukowe

achimos@interia.pl

ORCID: 0000-0003-3824-1101

Submitted: 9.04.2022; accepted: 11.04.2022

Recenzja

**Ks. M. Widera, *Dzieje Kościoła katolickiego
w powiecie wieluńskim (1918–1939)*,
Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO,
Opole 2021, ss. 958, ISBN 978-83-65860-84-2**

Dawne *Territorium Vielunense* (ziemia wieluńska) stało się szczególną przestrzenią geograficzno-historyczną opracowywaną przez historyków o proweniencji cywilnej i kościelnej w ostatnich dekadach. Postulaty prelegentów różnych konferencji i sympozjów regionalistycznych tego czasu nacechowane są apelami o zwrócenie uwagi na mikroregion jako przestrzeń najbliższą czytelnikom oraz pisarzom. Takie zejście z poziomu *stricte* historii powszechnej do rozpatrywania minionych wydarzeń i osób w wymiarze lokalnym zdecydowanie mocniej zainteresowało potencjalnych czytelników, czego dowodem jest stałe wzięcie publikacji historycznych, włącznie z literaturą traktującą o tematyce historii Kościoła w Polsce i na świecie.

Przykład Wielunia i okolicy jako starodawnego centrum życia grodowego, z uwzględnieniem rozwoju struktury administracji kościelnej, klarownie pokazuje wagę tej części archidiecezji częstochowskiej (do 1925 r. diecezji kujawsko-kaliskiej) w procesach historycznych, które wydarzyły się w wiekach minionych. Wieluńszczyzna w ujęciu państwowym i kościelnym doczekała się bardzo rzetelnego opracowania swoich dziejów. Bibliografia dotycząca szeroko pojętej historiografii tej ziemi jest obfita i z każdym rokiem staje się obszerniejsza. Książka ks. dra Michała Widery wpisuje się w nurt prac historycznych,

które w bardzo przemyślany sposób zapełniają brakujące przedziały czasowe, tym samym stwarzając logiczną całość wielkiego „gmachu” lokalnej przeszłości w wymiarze wieluńskiego ośrodka kościelnego.

Praca autorstwa ks. Michała Widery jest owocem poszerzonej rozprawy doktorskiej obronionej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego 18 czerwca 2021 r. Pozycja pt. *Dzieje Kościoła katolickiego w powiecie wieluńskim (1918–1939)* ukazała się w serii Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego: *Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku* pod nr 108 w 2021 r. Obaj recenzenci książki: ks. dr hab. Tomasz Moskał, prof. KUL i prof. dr hab. Dariusz Złotkowski (z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie) podkreślili, że walorem pracy jest zrealizowanie tematu w oparciu o imponującą bazę źródłową osadzoną na dokumentach z 34 archiwów państwowych i kościelnych (s. 815-831). Uzupełnienie stanowią źródła drukowane (s. 831-835), wspomnienia (s. 835-836), czasopisma i gazety (s. 837) oraz znaczna liczba opracowań i wydawnictw leksykograficznych (s. 838-874). Autor korzystał również z tematycznych stron internetowych, których w dzisiejszym podejściu do ogólnodostępności wiedzy w rzeczywistości wirtualnej nie sposób pominąć (s. 874-875). Bogato prezentuje się baza fotograficzna książki, która zawiera 251 zdjęć o różnej jakości. Nieocenioną pomocą dla chcących skorzystać z publikacji w celach naukowych są indeksy osób i nazw geograficznych (s. 903-949). Uwieńczeniem okazałego dzieła są trzy kolorowe mapy przygotowane przez wrocławskie Wydawnictwo Kartograficzne EKO-GRAF: 1. przedstawiająca powiat wieluński na tle II Rzeczypospolitej, 2. ukazująca podział administracyjny powiatu wieluńskiego, 3. nakreślająca sieć parafialną powiatu wieluńskiego w okresie międzywojennym z podziałem na dekanaty. Nie dziwi więc fakt, że obaj recenzenci rekomendowali Radzie Naukowej Uniwersytetu Opolskiego wyróżnienie tej pracy, co też się ostatecznie stało. Autor w myśl słów: „kuć żelazo, póki gorące” zgłosił swój doktorat przed końcowym przygotowaniem go do druku w formie książki do konkursu organizowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego na najciekawsze prace związane z historią ruchu narodowego i katolicyzmu społecznego w Polsce. Praca zajęła trzecie miejsce, jednak nie przyznano w konkursie miejsca pierwszego, więc zdecydowanie można jakość i walory tej publikacji podnieść o szczebel wyżej. Powyższe dwa wyróżnienia przyznane autorowi na początku aktywności naukowo-pisarskiej bardzo dobrze świadczą o niezłym opanowaniu przez laureata metodologii nauk historycznych i wyrobieniu koniecznego krytycyzmu w interpretacji źródeł i opracowań przedmiotu i podmiotu, czego niestety brakuje w niektórych pracach z zakresu teologii, zwłaszcza pastoralnej.

Książka rozpoczyna się wykazem skrótów (s. 5-9) i przedmową autorstwa ks. dra hab. Piotra Góreckiego, prof. UO (s. 11-15) – promotora doktoratu ks. Widery. Osnowę stanowi pięć rozdziałów: *Z dziejów ziemi rudzkiej i ziemi wieluńskiej* (s. 29-96), *Charakterystyka mieszkańców powiatu wieluńskiego i budynki kościelne* (s. 97-207), *Duchowieństwo i zakony* (s. 209-418), *Służba Boża i formy pobożności* (s. 419-580), *Nauczanie religii – działalność oświatowa i wychowawcza* (s. 581-679). W kolejnej części znajduje się zakończenie (s. 681-686). Bardzo sprytnym (dla innych być może nużącym?) wybiegiem autora dla uświadomienia *continuum* historii czytelnikowi są dwa kolejne segmenty książki: epilog: *Przebieg II wojny światowej w powiecie wieluńskim* (s. 687-703) i *Biogramy duchownych pracujących w parafiach powiatu wieluńskiego (1918-1939)* (s. 705-814). Uwieńczeniem jest zestawienie cytowanych źródeł i opracowań (s. 815-875), wykaz tabel (s. 877-878), wykaz fotografii (s. 879-902), indeks osób (s. 903-923), indeks nazw geograficznych (s. 925-949), streszczenie w języku polskim (s. 951-952) i w języku angielskim (s. 953-954) oraz spis treści (s. 955-956).

Wymiernym walorem książki jest korespondująca z treścią okładka, na której umieszczono fotografię przedstawiającą dziewczęta ze Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Wieluniu wraz z ks. Franciszkiem Łojkiem, ks. Wincentym Przygodzkim, bpem Teodorem Kubiną, o. Wilhelmem Rogozsem i ks. Stanisławem Czajką na stonowanym tle z mapą powiatu wieluńskiego z 18 grudnia 1919 r. Jakość zdjęcia na okładce jest bardzo dobra, czego nie można powiedzieć o kilku zdjęciach (zwłaszcza z aneksu) ukazujących profile duchownych. Oczywiście nie można mieć o to żalu do autora książki, który w tej materii i tak dokonał „mrówczej roboty” w odszukaniu fotografii w licznych archiwach, opracowaniach i na stronach internetowych.

Praca posiada wielki walor poznawczy dla dwudziestolecia międzywojennego w powiecie wieluńskim, zarówno od strony cywilnej, jak i kościelnej. Wspomniany powyżej dobrze opanowany warsztat historyczny autora nadaje jej charakteru silnie naukowego dyskursu. Należy pogratulować autorowi dzieła tak wnikliwej monografii jednego powiatu (obejmującego 51 parafii i jedną ekspozyturę funkcjonującą na prawach parafii), dzieła uwieńczonego sukcesem, tak bardzo potrzebnego i godnego rozpowszechnienia, bo utrwalającego regionalne dziedzictwo minionego wieku. Ponadto praca ta może stać się wzorcem dla tych osób, które również zamierzają zgłębiać przeszłość swoich małych ojczyzn. Obecne czasy, w których dokumenty archiwalne zostają upowszechniane w postaci skanów ogólnodostępnych w zbiorach internetowych na coraz większą skalę, czynią to zadanie o wiele łatwiejszym.